

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора
Стешенка Володимира Васильовича на дисертаційне дослідження
**Слабка Володимира Миколайовича “Теорія і методика формування
проектно-технологічної культури майбутніх учителів технологій”**,
подане до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних
наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія і методика трудового навчання

1. Ступінь актуальності обраної теми.

Актуальність проблеми формування професійної культури вчителя зумовлена інтенсивним розвитком сучасного суспільства, яке все більше вступає в інформаційну стадію. Таке суспільство вимагає від кожної особистості взагалі, і від особистості вчителя зокрема, здатності ставити реальні завдання та ефективно їх розв'язувати. У результаті перед педагогічною наукою постала проблема пошуку нової складової професійної культури вчителя – проектно-технологічної. У зв'язку з цим особливого значення набуває формування проектно-технологічної культури майбутнього вчителя технологій. Адже до його нових функцій відноситься створення таких технологій навчання, які були б орієнтовані на оволодіння самостійною творчою діяльністю, спрямованою на ефективну реалізацію завдань технологічної освіти.

Все це й зумовлює зростання інтересу науковців і практиків до порушеної в дисертації В. Слабка проблеми. Відповідно й актуальність теми дисертаційного дослідження вбачається безумовною, а її виконання – своєчасним.

Слід відзначити, що дане дослідження виконувалося відповідно до тематичного плану науково-дослідних робіт Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова і пов'язане з реалізацією основних положень Закону України “Про освіту”, Національною доктриною розвитку освіти в Україні у XXI столітті та інших нормативних документів. Тема дослідження затверджена вченою радою НПУ імені М. П. Драгоманова (протокол №5 від 8 грудня 2015 р.) та погоджена на засіданні бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і

психологічних наук Національної академії педагогічних наук України (протокол №3 від 29 березня 2016 р.) і відповідає “Основним напрямам досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні”.

Аналіз представленої до захисту дисертації дав можливість констатувати, що у *вступі* достатньо вичерпно викладено актуальність порушеної проблеми. Вона підкреслена вірно визначеними суперечностями на соціально-педагогічному, методологічному та теоретико-методичному рівнях. Науковий апарат вбачається узгодженим.

Також слід відзначити, що у *вступі* досить ґрунтовно представлено й вихідну концепцію дослідження. Вона враховує соціальні виклики та інтеграційні процеси, характерні для сучасного суспільства в межах розробки поставленої проблеми.

Відображені в концепції методологічні підходи обумовили хід і зміст дослідження, яке охопило згідно з теорією педагогічного проектування чотири взаємопов’язані концепти: теоретичний, методологічний, технологічний і рефлексивний. Загальна гіпотеза разом з частковими досить зрозуміло відображає вірогідне припущення щодо можливого вирішення поставленої проблеми.

2. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, обумовлена застосуванням дисертантом широкого кола сучасних теоретичних, емпіричних і математичних методів дослідження.

Разом з цим, обґрунтованість виконаного дослідження обумовлена вірно підбраною та використаною методологічною й теоретичною базою.

Так, у *першому* розділі дисертант досить переконливо представив аналіз сутності проектно-технологічної культури та основних понять дослідження, розкрив основні положення проектно-технологічної культури майбутніх учителів технологій, обґрунтував необхідність і основні напрями означеної проблеми дослідження.

В розділі досить обґрунтовано показано значення володіння проектно-технологічною культурою, яке полягає в тому, що воно надає майбутньому вчителю можливість ефективно адаптуватися в будь-якій життєвій і професійно-педагогічній ситуації, реалізовувати творче ставлення до життя, доцільно проектувати свою діяльність. Також обґрунтовано представлено методологічну базу для пошуку теоретичних і методичних основ формування проектно-технологічної культури майбутніх учителів технологій у процесі професійної підготовки.

В роботі дисертант досить виважено сформулював низку основних положень, що визначають загальну організацію, принципи, зміст, форми і методи процесу формування проектувальних і конструктивних умінь майбутніх учителів технологій. На підставі глибокого аналізу наукових доробок учених і практиків, передового педагогічного досвіду він виділив чотири провідні тенденції у цьому процесі.

Слід відзначити, що в якості підґрунтя проектно-технологічної культури дисертант справедливо вбачає проектну діяльність, яку розглядає у двох аспектах: як технологію вирішення проблем в умовах максимальної невизначеності завдань і варіативності їх можливих рішень і як універсальний тип діяльності, спрямований на створення реальних об'єктів із заданими властивостями.

У дисертації досить ґрунтовно здійснено термінологічний аналіз, на підставі якого уточнено низка базових понять проблеми: “проект”, “проектування”, “модель”, “моделювання”, “конструювання”.

Заслуговує на увагу запропонована автором модель формування проектно-технологічної культури в контексті проектно-технологічної підготовки, яка ґрунтується на основі загальної моделі формування культури особистості та технологічної культури майбутнього вчителя технологій. Автор наголошує, і це дуже важливо, що педагогічна взаємодія в цьому процесі розглядається як поєднання прийомів педагогічної підтримки з боку викладача та активної навчально-пошукової діяльності студента. Це забезпечує можливість розвитку внутрішнього потенціалу особистості

студента, який самовизначається в ціннісно-смісловій сфері, знаходить особистісний сенс у проектуванні.

Представляється доцільним визначення у цьому розділі компонентів проектно-технологічної культури майбутнього вчителя технологій. Серед них значне місце відведено характеристиці таких компонентів, як: естетичне ставлення до середовища життєдіяльності, когнітивний і інші. На підставі аналізу їх ролі в становленні особистості студента дисертант доходить висновку про необхідність використання основ художнього проектування (дизайну) в практичній проектно-технологічній діяльності студентів.

Заслугує схвалення і представлена у роботі еволюція проектно-технологічної підготовки майбутніх учителів технологій у різних аспектах: у філософії, в психології, у педагогіці, зокрема, в різноманітних освітніх системах – природничо-науковій, теологічній, експериментально-дослідній, гуманістичній, інтеграційній, трансформаційній, людиноцентрованій, гуманістично-гуманітарній. Це дало йому змогу більш глибоко зануритися в порушену проблему дослідження.

У *другому* розділі дисертації обґрунтовуються теоретичні основи цілісної концепції формування проектно-технологічної культури майбутніх учителів технологій і окреслюються сучасні тенденції формування проектно-технологічної культури майбутніх учителів технологій.

В теоретичних основах дисертант спочатку визначає методологічні підходи до вирішення проблеми. Після цього він обґрунтовує дві групи педагогічних закономірностей формування проектно-технологічної культури в процесі фахової підготовки майбутніх учителів технологій, які відрізняються характером вияву за певних умов. Перша група виражає певний порядок причинно-наслідкового, необхідного і стійкого зв'язку між явищами. Друга забезпечує перехід від явища до сутності.

Далі, на цих підставах автором визначено наступний елемент розроблюваної теорії – основні вимоги до процесу формування проектно-технологічної культури майбутніх учителів технологій. Все це дало йому

можливість дати своє, досить ґрунтовне та глибоке визначення поняття “проектно-технологічна культура майбутніх учителів технологій”.

Наступним елементом теорії формування проектно-технологічної культури педагога автор виділив її функції, до яких справедливо відніс ґносеологічну, етико-гуманістичну, проектувально-прогностичну, нормативно-регулятивну та рефлексивну. Визначення цих функцій уможливило досліднику виявити зміст і структуру компонентів проектно-технологічної культури педагога та основні умови її ефективного формування.

Третій розділ дисертації присвячено розробці принципів і правил практичної реалізації раніше визначених теоретичних аспектів формування проектно-технологічної культури майбутніх учителів технологій, а саме: аналізу загальної теорії педагогічних і методичних систем, розкриттю сутнісних характеристик методичної системи, визначенню змісту, методів, форм і засобів формування проектно-технологічної культури майбутніх учителів технологій.

На основі визначених методологічних підходів, закономірностей принципів, функцій і умов В. Слабко запропонував авторську науково виважену методичну систему їх реалізації на практиці. Ця система включає такі компоненти, як мета, завдання, вимоги, зміст, форми, методи та засоби навчання. Визначення цих компонентів уможливило створити йому структурно-процесуальну модель методичної системи, яка містить психолого-педагогічні механізми, принципи побудови процесу навчання, організаційно-методичні умови та етапи його здійснення. Разом з цим до методичної системи включено елемент управління, який сприяє організації навчального процесу шляхом включення студентів у професійно-педагогічну діяльність. Зазначимо, що ця методична система побудована на основних принципах синергетичного підходу: відкритості, варіативності, нелінійності, розширюваності, розподіленості, поліфункціональності процесу формування проектно-технологічної культури майбутніх учителів технологій.

Експериментальна перевірка педагогічної ефективності розробленої

теорії формування проектно-технологічної культури майбутнього вчителя технологій представлена у *четвертому розділі* дисертації. Педагогічний експеримент будувався на основі запропонованої методичної системи.

Оцінка результативності застосованої системи здійснювалася за допомогою критеріїв, які відповідають основним компонентам структури навчання (це: мотиваційно-ціннісний, предметно-когнітивний, інструментально-діяльнісний і рефлексивно-оцінювальний). Кожен критерій передбачав чотири рівні його проявлення, що вбачається доцільним.

Показники рівнів сформованості проектно-технологічної культури майбутніх учителів технологій визначено доцільно. Сформована експериментальна вибірка забезпечила достатню вірогідність і достовірність отриманих результатів. Педагогічний експеримент проведено й представлено досить коректно. Хід і результати експерименту у роботі викладено достатньо логічно й докладно. Аналіз експериментальних результатів здійснено достатньо повно та вичерпно.

Таким чином, проведений експеримент підтвердив висунуті гіпотези та засвідчив педагогічну ефективність запропонованих В. Слабко новацій.

3. Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій.

Достовірність результатів дослідження В. Слабко визначаються обґрунтованістю вихідних теоретико-методологічних позицій, що передбачають звернення до суміжних галузей знань (філософії, психології, культурології, педагогіки тощо); репрезентативністю і достатнім обсягом вибірки; використанням комплексу методів дослідження, адекватних його предмету, завданням, логіці; поєднанням дослідної та експериментальної роботи; тривалим характером експериментальної роботи та її результатами; стійкою повторюваністю отриманих результатів, що було підтверджено методами математичної статистики. Кількість респондентів в експерименті визначалася вимогами достовірності статистичних процедур.

Про достовірність результатів емпіричного дослідження свідчать і виявлені суттєві статистично значущі результати. Вони демонструють

достовірні зміни в рівні сформованості кожного показника. Емпіричні дані систематизовано в таблицях і схемах. Вони достатньо чітко, змістовно та повно відображають зміст і результативність виконаної роботи. Все це дало можливість дисертанту стверджувати про ефективність і дієвість розробленої ним методичної системи.

Разом з цим, результати дослідження В. Слабко можна вважати достовірними із огляду на кількість і якість літературних джерел, опрацьованих автором.

Наукова новизна дослідження безперечно й полягає в тому, що автором вперш розроблено педагогічну теорію формування проектно-технологічної культури майбутніх учителів технологій в процесі їх фахової підготовки.

В рамках цієї теорії автором виявлено основні дефініції, серед яких базовим визначено поняття “проектно-технологічної культури вчителя технологій” як складової гуманітарно-технологічної освіти. В роботі також знайшли уточнення поняття “проект”, “проектування”, “модель”, “моделювання”, “конструювання”.

Запропонована здобувачем теорія ґрунтується на сучасних методологічних підходах, а саме: онтологічному, гносеологічному, аксіологічному, герменевтичному, системному, діяльнісному, синергетичному, акмеологічному та гуманітарно-технологічному. Для її реалізації розроблено науково виважену концепцію формування проектно-технологічної культури майбутніх учителів технологій.

Теорія також передбачає розробку рекомендацій з удосконалення процесу формування проектно-технологічної культури. З цією метою автором виявлено та описано тенденції, фактори й закономірності, а також особливості формування проектно-технологічної культури майбутнього вчителя технологій у процесі фахової підготовки та змістовні її компоненти. Вони й стали основою для визначення та опису комплексу психолого-педагогічних і організаційно-методичних умов та розробки оригінальної

методичної системи і створення спеціального інноваційно-освітнього середовища для її реалізації тощо.

Разом з цим у дослідженні удосконалено систему діагностування рівнів сформованості проектно-технологічної культури майбутніх учителів технологій, їх змістові та рівневі показники, що дало змогу здобувачеві об'єктивно оцінити якісні результати гуманітарно-технологічної підготовки.

Завдяки виконаному дослідженню подальшого розвитку набули шляхи та методи професійної підготовки майбутнього вчителя технологій шляхом формування проектно-технологічної культури. Все це безумовно збагатило існуючу теорію та методику їх професійної освіти.

Практичне значення одержаних результатів визначається тим, що запропонована теорія формування проектно-технологічної культури майбутніх учителів технологій дала можливість розробити та запровадити в практику комплекс програмно-методичного забезпечення та інструментальне оснащення навчального процесу. Зокрема, за матеріалами досліджень розроблено навчально-методичний супровід запропонованої методичної системи формування проектно-технологічної культури, який представлено в списку основних публікацій автора. Основою його став електронний навчально-методичний комплекс.

Матеріали дослідження можуть бути використані і в процесі підвищення кваліфікації учителів трудового навчання, що забезпечить розвиток їхньої професійної компетентності.

4. Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях.

Опубліковані автором наукові праці достатньо повно презентують отримані в дослідженні результати. Це: 46 наукових, навчальних і методичних праць, серед яких 3 монографії (1 – у співавторстві), 20 статей у фахових виданнях з педагогіки (з них 2 – у співавторстві), 7 публікацій у збірниках матеріалів конференцій (5 – в іноземних виданнях). Загальний доробок автора становить близько 100 друк. арк.

Апробацію цих положень здійснено на 18 міжнародних і всеукраїнських

науково-практичних конференціях, а також на щорічних науково-методичних конференціях і семінарах інженерно-педагогічного факультету Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Автореферат відповідає змісту та структурі дисертації й дає чітке уявлення про її специфіку та отримані автором результати.

5. Дискусійні положення та зауваження по дисертації.

По-перше, подане в роботі визначення поняття “проектно-технологічна культура майбутніх учителів технологій” на нашу думку вийшло дещо громіздким. Його доцільно було б представити в широкому (філософсько-педагогічному) та вузькому (практико-методичному) аспектах.

По-друге, як відомо, зміст проектно-технологічної діяльності вчителя технологій включає два аспекти: перший – проектування педагогічних систем, а другий – проектування виробів. Але у вступі, характеристиці основних розділів дисертації в авторефераті та у висновках вони відображені недостатньо чітко.

По-третє, вимагають уточнення й заявлені автором механізми формування проектно-технологічної культури майбутніх учителів технологій. З огляду на енциклопедичне трактування поняття (у даному випадку воно використовується у переносному смислі), механізмом формування проектно-технологічної культури майбутніх учителів технологій може бути система дій, яка обумовлює їх послідовність при здійсненні цього процесу.

По-четверте, поряд з використаними в дисертації методологічними підходами при визначенні змісту навчання доцільно було б застосувати інформаційний, який мав би забезпечити дидактично виправданий відбір інформації для навчальних програм.

По-п’яте, процес формування проектно-технологічної культури майбутніх учителів технологій слід було представити більш конкретно відповідно до ступенів вищої педагогічної освіти (бакалавра та магістра).

Однак, зазначені та не зазначені (менш суттєві) недоречності, не применшують загального значення виконаної роботи і можуть слугувати

методологічним орієнтиром у подальших наукових доробках автора.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Таким чином, дисертаційна робота Слабко Володимира Миколайовича є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагоме теоретичне та прикладне значення. На підставі виконаних досліджень і розробок автором комплексно розв'язана одна з важливих науково-практичних проблем фахової підготовки майбутнього вчителя технологій.

Дисертаційна робота **“Теорія і методика формування проектно-технологічної культури майбутніх учителів технологій”**, заслуговує позитивної оцінки, відповідає паспорту спеціальності та вимогам п. 9, 11, 12.2 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» та іншим інструктивним вимогам щодо докторських дисертацій, а її автор – **Слабко Володимир Миколайович** – заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика трудового навчання.

Офіційний опонент:

завідувач кафедри педагогіки
і методики технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет»
доктор педагогічних наук,
професор

В.В. Стешенко

Підпис В.В. Стешенка засвідчую:

Начальник відділу кадрів

Є. С. Сілін